

Poolleli jäänud schubertiaana, rabav ooperisüžee

"Simp", 18. XI '05

Heili Vaus-Tamm

"KOLME NEITSI MAJA" ehk "Vaikselt anuvad mu laulud": laulumäng Franz Schuberti muusikale Heinrich Berté töötluses, Willneri ja Reicherti libreto, eestikeelne tekst Paul Mägi, lavastuse redaktsioon Arne Mikk, seade kammeransambliile Jaanus Juul. Osades Mati Turi, Andres Köster, Kädy Plaas, Valentina Taluma, Tõnu Kilgas, Mati Vaikmaa jt. Peaproov Estonia kammersaalis 11. XI.

Kammeroperett või laulumäng? Pigem ikka laulumäng. Karmilt nihestatud kaasaegse kunsti ja lopsakalt vohava muusikalitoodangu vahel stiilselt välja peetud ja armsalt omalaadne.

Ooperimaja remondi esimene positiivne tulem (suure saali puudumise tõttu tuli lavastada midagi väikesemõdulist kammersaali). Kuigi peaproov päev enne esietendust läks teise koosseisuga, kus valdavalt vähem kõlavad nimed, oli **Mati Turi** kuju, laulmine ja osatäitmine Schuberti rollis väga suur kordaminek. Sellest, mis esimese armastaja kujus puudu jääks – magus tenoritamber ja lakitud välimus –, sai siin edu pant.

Mati Turi suur õnnestumine

Kohmetu kunstiinimese roll oli välja mängitud nii enesestõmbunud olekus kui oma tunnete muusikasse valamises. Eesti Filharmoonia Kammerkoori endise laulja Mati Turi uues amplituaas ehk ooperirollides seni vaieldamatult suurim õnnestumine. Viimases mängis kaasa Turi avara dünaamika ja laia värvipaletiga võimekas vokaal. Schuberti nukrameelne kuju, tema nurjunud armastus ja selle väljaelamata tunde suunamine loomingusse tunduski muidu heleroosa laulumängu ainsa sisuka liinina. Aga ei, see moodustas vaid aluse neiu Hannerli sisulisele ärkamisele. Schuberti muusika teeb ärahellitatud kodanlaseneiust armastava naise.

Tegelikult oleks sellest üürikesest ja psühholoogiliselt poolikuks jäänud laulumängust saanud korraliku ooperi, kui Schuberti elutra-

Tõnu Kilgas (keskel) on vana kooli austria härrasmees.

HARRI ROSPU

göödia oleks sõna otseses mõttes lõpuni avatud. Praegune laulumäng on kahevaatuseline. Esimeses näidatakse Schubertit oma kunstnikest sõprade seltsis (nagu Puccini "Boheemi" meeskunstnike seltskond) ja Hannerlit oma õdesid sama üürimaja aeda nende peigmeestega kohutama viima. Et tütreid luuravale isale midagi kokku valetada, leiutatakse, et Hannerl Schuberti juurde hoopis laulutunde võtma tulnud.

Soodsa juhuse tõttu (kunstnikupoisid joodavad vanamehe heasse tujju) saavad türetuvikesed postmeistrile ja sadulseppmeistrile mehele pandud. Lauluandega Hannerl aga väärib muud ja vaatab oma poeedist austajast Franz Schoberist üle. Schuberti geniaalsest ja ülitundelisest muusikast puudutatud, avaneb ta aga armastusele. Kuigi tunne saab pööratud mitte selle esile kutsunud Schuberti, vaid oma pikaajalise ja seni edutu austaja Schoberi vastu.

Schubert peab leppima globaalse tõdemusega, et tema laulud on ühe kauni olendi armastusele äratanud. Temale endale aga jääb (kavalehe andmetel) surm süüfilise läbi. Kolmanda vaatuse sisuks olekski olnud see, kuidas Schubert aina suuremaid ja sisukamaid teoseid komponeerib, kuidas oma Hannerlit juhuslikes suhetes otsib (või unustada püüab), kasvavas vaesuses ja meeleheitel elab... kuni külmas katusekambris saatuse ironiana räigesse haigusse sureb. Romantismiajastu kaudneimate armastuslaulude looja, kes elus ühegi naise armastust äratada ei suutnud.

Sellest süžeeist oleks saanud (võiks ju veel saada) ooperimaailma hiti, sest siiani on ooperites truud armastajad ja süütult surema mõistetud olnud ikka naised. Nüüd korraga geniaalne ja puhtsüdamlik mees – millised uued võimalused!

Praegune lavastus on ajastutruult naiiv-roosilõhnaline, aga mitte ülepakutud, koomiline või labane. Head on **Jaanus Juuli** tehtud seaded kammeransambliile, mis juhitud **Siim Selise** ülipaindlikust klaverifaktuurist kõlavad isegi pehmemalt ja kantileensemalt kui lauljapartiid.

Kui heita pilk kuulsate Schuberti-lauljate poole, siis suurim väärtus ja helilooja käekirjaga haakuv oleks just pehmet voolava ja peenelt nüansseeritud vokaali kujundamine. Selles koosseisus väga head kontserdilava väärilist Schuberti-vokaali ei kuulnud. Ja kui, siis kõige rohkem Mati Turilt. Vabanduseks ka see, et eks oldi ametis mängimise ja näitlemisega. Kuigi Schuberti-vokaal on omaette *Lied*-kultuuri maailm, mida need ooperi- ja koorikogemusega noored pole jõudnud omandada.

Schubert pigem loobub

Muusikaliselt kompositsioonilt on kõnekas tsükli "Ilus möldrineiu" laulu "Eifersucht und Stolz" ("Armukadedus ja uhkus") juhtmotiivina mitmel korral kasutamine. Just selle laulu hүүdega "Ma armastan sind" avaldab Schubert neiu Hannerlile oma tundeid... ainult et palub seda laulda oma võistlejal Schoberil. Ja on kindel, et neiu valib ikka õigesti.

Suurematest osatäitmistest jäi meelde **Tõnu Kilgas** tütarde isana vist tema esimeses vanamehe rollis, veidi kohmakalt, aga omasse elementi, naiste võrgutamisse jõudnud liigutavalt mängitud. Vana kooli austria mehe armastusavaldus käib ikka joodeldamise kaudu, isegi siis, kui hää vanusega enam ei võta. See fitness oli eriti meisterlikult välja mängitud. **Kädy Plaas** Schuberti unelmate neiuna oli armas ja korrektne. Neiu austaja poeet Schoberina esinenud **Andres Köster** on seni nii vokaalselt kui ka mänguliselt ületamatu ooperirolli teinud Lenskina (Neeme Kuninga lavastatud "Jevgeni Oneginis"), aga potentsiaali tema õrnas ja kaunis hääles on. **Valentina Taluma** ooperiprimadonna Grizina on efektne nagu Taluma ikka. Ja sellesse rolli sobib kõik täpselt, alates aktsendist kuni koketeeriva hoiakuni.